

חסיד ואיש מעשה

(ליובל השמונים של ש. ז. שרגאי)

מאת אליעזר זלמן ברנשטיין

ב.

שרגאי נאה דורש ונאה מקיים את ה"דרי" שות" שהוא מציג בדבר ציונות דתית ובדבר מדינת-ישראל. דרישות אלו יכולים אנו למצוא בספריו ובהמון מאמריו. נזכיר כמה מהם: "תחומים" (עיונים בבעיות נצח של העם), "תהליכי התמורה והגאולה" (פרקים בבעיות המדינה והתהוותה באספקלריה דמהימנותא), "פעמי הגאולה" (כירורים על תוכנה הגואל של מדינת-ישראל והעלייה אליה) ועוד כהנה וכהנה. בהשקפת עולמו של שרגאי אנו רואים את הציונות הדתית כשותף בבניין הארץ במסגרת של התנועה הציונית. אבל "הפועל המזרחי" היא תנועה ממלכתית תוססת אשר צריכה להקים חברה למופת במדינת-ישראל החיה כולה ברוח תורה ועבודה. אומנם, החזון מזהיר אבל ההגשמה היא קשה. במשך עשרות השנים נחל ש. ז. שרגאי כמה וכמה אכזבות. כיום הוא רואה את הקיבוץ הדתי כגורם היחיד, הנושא עדיין את האבוקה הרעיונית של תורה ועבודה.

נאה מקיים, שרגאי הגיע לארץ בתרפ"ד וסבל בגופו את הקשיים של החלוצים בתקופה ההיא. גורלו של חלוץ דתי היה קשה משל אחרים. במשבר הכלכלי, אחרי העלייה הרביעית, אבטלה גבוהה ואף חרפת רעב. בי"תנאים אלה היה שרגאי בין אלה שהקימו את "הפועל המזרחי"; הוא בא לארץ עם ותק ציוני וציבורי. הוא היה כבן 15 כשיסד בעיירתו, גרשקובץ, את ארגון "צעירי המזרחי", ערך עתון וכתב מאמרים. הוא גויס לצבא הפולני בהיותו בן 18. בצבא עמד בנסיונות של חילול-שבת ואמכלות אסורות וראה בעיניו את השנאה של הפולנים לחייל היהודי ברור היה לו אז, כי אין מקום ליהודים בגלות בכלל ובפולין בפרט.

שרגאי ואשתו הדגולה מרים באו ביחד לירושלים 6 חודשים אחרי נישואיהם בפולין. השנים הראשונות היו קשות. לאחר מאמצים השיג עבודה בסלילת כבישי שכונת מקור-חיים, אבל רק לזמן קצר. כל עבודה יהודית היתה אז בידי הסתדרות העובדים הכללית. הוא התחיל את עבודתו הציבורית כמעט מיד עם עלייתו לארץ כחבר הוועד הפועל של "הפועל המזרחי". היה ציר לקונגרסים ציוניים וחבר במרכז העולמי של "המזרחי".

בשנת תרפ"ט נבחר כחבר הנהלת הוועד הלאומי, והיה ראש המחלקה לעתונות ולהסברה. הוא הקים מחלקה אשר זכתה לאמון של עתונאים זרים ומקומיים כאחד. הוא שימש

א.

העוסקים בצורכי ציבור באמונה וזוכים רק לשכר מוגבל בעולמנו היהודי. גם אני, עבדכם, שכרי מכל עמלי תחת השמש הוא שזכיתי בימי חיי להיפגש עם כמה אנשים גדולים, אנשי-רוח וחכמה, הקשורים בלב ונפש לתורת ישראל, לעם ישראל ולמדינת-ישראל. זכיתי להימצא במחיצתם וליהנות מזיו תורתם. זה כמה וכמה שנים שבכל שבת שאני נמצא בירושלים אני נכנס לביתם של שלמה זלמן ומרים שרגאי, לקידוש. והנה זכינו ששרגאי הצעיר הנצחי ברוחו הגיע לגבורות.

היכרתי את דברי ר' ש. ז. עוד לפני שנפגשתי אתו. כשרק התחלתי לסלול את דרכי בעולם הציוני, באה לידי החוברת ש"חיבר, בשם "חזון והגשמה", שבה הוא מנתח את רעיונות תורה ועבודה בלשון בהירה לפילאי. מפגישתנו הראשונה התקשרה בינינו ידידות שנמשכה כל הזמן שהיה בסוכנות היהודית וכששימש כראש עיריית ירושלים. הוא היה מקפיד תמיד לענות על מכתבים, למרות ההבדל בגיל ובמעמד. יש לשרגאי חוש מיוחד החסר למנהיגים יהודים — חוש מובהק לקרב אליו צעירים. עוד בשנות השלושים, הניח את היסוד ל"הפועל המזרחי" דאז, ול"המזרחי" של היום, כשהיה בא לפנימיה של ישיבת ר' יצחק אלחנן ונפגש עם התלמידים שם כדי לקרב אותם לציונות הדתית.

הסופר שרגא קדרי (במאמר הערכה "א"י גרת אישית ברשות הרבים") כותב על שרגאי מלפני יובל שנים: "התרשמתי מהכנסת-אור-חיים שנהגת כלפי נוער לא מוכר, ויתירה מזו: בדירתך התגוררו בצפיפות בני משפחת רעייתך מרים, נפשות הרבה, ומשבר אז בארץ"...

בתקופה האחרונה, ביקר בארץ אחד מתלמידיו המצויינים של הרב יוסף דוב סלור-בייציק, יוסף קלזנר. שלחתי אותו לבית ש. ז. שרגאי. שם נתקבל בכבוד רב ושרגאי עודנו כותב לאיש הצעיר ממנו ביותר מחמיי-שים שנה.

כוחו של שרגאי הוא בשמירה על האידיאלולוגיה בתנועת "המזרחי". בעולם המפולג לסיעות ולסיעות-מישנה, הוא עצמאי ובלתי-מוזדהה. הוא נושא בחובו את רעיון הציונות הדתית ומוציא מסקנות מן האידיאלולוגיה. הלכה למעשה. למשל, לפני יותר מחמישים שנה התנגד לצירוף "הפועל המזרחי" להסתדרות. התנועה הצעירה נתפלגה אז. שרגאי היה בין היחידים שנשארו נאמנים לרעיון המקורי והצילו אותה מהתבוללות בציונות הכללית. כיום, כשאנשי המעשה של התנועה, העלו שוב את הרעיון על הפרק, הוא כמעט בין היחידים הדוחה בקש את התועלת החומרית שהמחייבים מציגים ומצביע על הפגית עות ברעיון וברוח של "המזרחי".

גם כיו"ר המועצה של "קול ירושלים" (המחלקה העברית בשירות השידור הארץ-ישראלי בתקופת המנדט). אנשי השידור היהודים היו צריכים לבטא את שאיפות היישוב בזמן שהשליטים הבריטיים רצו לצמצם, או אף לביטול, את השעה העברית. שרגאי היה מעורב בכל פרטי העבודה היומיומית של השידורים העבריים. והמשיך בהתעניינותו זו כשנבחר כחבר הסוכנות היהודית. בזמן המאבק עם האנגלים יצר שרגאי את הקשר בין ארגון א' של ההגנה וארגון ב' ויוזמתו תרמה לא מעט לאיחוד ההגנה.

ב-1947, ביקר בפולין כשליח של התנועה הציונית והצליח לשכנע את השלטונות להתיר יציאתם של 40,000 איש ולהכיר במדינה יהודית לכשתקום. כשקמה המדינה, הודיעה ממשלת פולין על הכרתה, במברק שנשלח לש. ז. שרגאי בלונדון. עם קום המדינה חזר לארץ. ב-1950 נבחר כראש עיריית ירושלים והיה ראש העיר היהודי הראשון של עיר הקודש. ב-1957 נבחר מחדש כחבר הסוכנות היהודית ושירת כראש מחלקת-העלייה עד 1968. בתקופה זו עלו לארץ 600,000 איש. היה זה שרגאי שהגיע להסכם עם השגריר הרוסי בדבר עלייה מרוסיה במסגרת איחוד משפחות.

ג.

הרוצה להבין לרוחו של ש. ז. שרגאי, צריך לזכור שהוא חסיד אשר לא שינה כמלוא הנימה ממנהג אבותיו. לא פעם נכנסתי אל ביתו וראיתי את ספר הזוהר מונח על שולחןו חנו ביחד עם גמרא. יש הבדל בולט בין מנהגי הציונות הדתית מן הדור שעבר ובין אלה של היום, שהראשונים היו מלאים וגדושים דברי תורה ויהדות. והיו מהם שהיו גם חסידים נלבבים. למשל: שמואל חיים לנדאו, הרוח החיה בתנועת "תורה ועבודה" היה חסיד קוצק, את התכלת בציצית ראיתי בפעם הראשונה בביתו של ש. ז. שרגאי, החסיד מראדווין-איזביצה. שני ספריו: "בנתלבי חסי" דות איזביצה-ראדווין". גלעד להיסטוריה ולרעיון של חצר חסידית זו, אשר לה הוא שומר אמונים, את העין החודרת שלו, את הביטוי החריף, את הנכונות לעמוד בודד במערכה כל אימת שהוא מרגיש שדעתו לא תתקבל — ינק ש. ז. שרגאי מכור מחצבתו החסידית.

מאז יצא לגימלאות — לפני שתיים עשרה שנה — ממשיך שרגאי כפי יכולתו בעבודה ציבורית. עדיין קולו נשמע ברמה נגד ויתורים ביהודה ושומרון. הוא ערך, יחד עם יצחק רפאל, את שני החלקים הגדולים של "ספר הציונות הדתית". בקונגרס הציוני ה-17 אחרון נשא נאום אידיאלוגי חשוב על השקפת עולמה של הציונות הדתית. יחד עם הרב סולבייציק הוא נבחר לנשיא הכבוד של התינועה העולמית של "המזרחי" וממשיך לקחת חלק פעיל בדיונים ובפעולות. ידידיו ומורי קיריו מאחלים לו שיהיה מוסיף והולך עוד הרבה שנים.